

SÜLEYMANİ OPERASYONU MEŞRU MÜDAFAA MI STRATEJİK TERCİH Mİ?

HASAN YÜCEL

SETA | ANALİZ

ŞUBAT 2020 · SAYI 309

SÜLEYMANİ OPERASYONU MEŞRU MÜDAFAA MI STRATEJİK TERCİH Mİ?

HASAN YÜCEL

COPYRIGHT © 2020

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımını yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-7040-15-0

Uygulama: Erkan Söğüt

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

SETA | Berlin

Französische Straße 12, 10117 Berlin GERMANY

Tel: +49 30 20188466

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 27, 1000 Brussels BELGIUM

Tel: +3226520486

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	9
TRUMP YÖNETİMİNİN AÇIKLAMALARI VE MEŞRU MÜDAFAA	9
MEŞRU MÜDAFAA YETKİSİNİN HUKUKİ DEĞERLENDİRMESİ	13
YASAMA VE YARGININ ROLÜ	14
SONUÇ	16

YAZAR HAKKINDA

Hasan Yücel

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisans (2014) ve Belçika'da College of Europe'ta Avrupa Hukuku yüksek lisans (2015) eğitimini tamamladı. Hollanda'da eski Yugoslavya için kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesinde (ICTY) sekiz ay staj yaptı. 2016'da Çin'de Beijing Normal University'de altı ay süreyle araştırmacı olarak çalıştı. Universiteit van Amsterdam'da uluslararası hukuk alanında doktora eğitimine devam eden Yücel SETA Washington DC'de araştırmacı olarak çalışmaktadır.

ÖZET

Bu analizde Trump yönetiminin Süleymani operasyonunu gerçekleştirme yetkisine ilişkin yaptığı açıklamalar incelenmektedir.

2 Ocak 2020’de Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından yapılan bir operasyon sonucunda İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani’nin öldürülmesi farklı alanlarda geniş tartışmalara sebep oldu. Operasyonun iç ve dış politikadaki yansımalarının tartışıldığı esnada ABD hukukuna aykırı olduğu ileri sürüldü. Gündeme gelen hukuki sorular arasında ABD askeri güçlerinin İran’ın en üst düzey askeri yetkilisini öldürmek üzere askeri operasyon düzenleme yetkisinin olup olmadığı yer aldı. Trump yönetimi, Süleymani’nin öldürülmesine yönelik düzenlediği hava saldırısını meşru müdafaa olarak gördüğünü belirtti. Trump yönetimi meşru müdafaaaya ilişkin yetkinin varlığını ispatlamak için Süleymani’yi “yakın bir tehdit” olarak değerlendirdiğini gerekçe olarak sunmaya çalıştı. Zira birçok hukukçuya ve Kongre üyesine göre Süleymani operasyonunun meşru müdafaa olarak sayılması için Süleymani’nin ABD’ye yakın bir tehdit arz etmesi gerekiyordu. Süleymani’nin nasıl bir tehdit oluşturduğuna ilişkin üst düzey istihbarat toplantılarında sunulan deliller birçok Kongre üyesini ikna edemedi. Trump’ın kendi partisinin üyelerinden gelen muhalefet, yönetim ve Kongre arasındaki gerilime bir yenisini ekledi. Daha sonra yapılan açıklamalarda Süleymani’nin yakın tehdit oluşturduğu argümanı yerine İranlı komutanın bir strateji kapsamında öldürüldüğü ifade edildi. Yetki sorununu cevaplamak adına birbiri adına çelişkili açıklamalar yapan Trump yönetimi meseleyi daha karmaşık hale getirmekten öteye gidemedi.

Bu analizde Trump yönetiminin Süleymani operasyonunu gerçekleştirme yetkisine ilişkin yaptığı açıklamalar incelenmektedir. Bu incelemeler sonucunda Trump yönetiminin “meşru müdafaa” ve “yakın tehdit” gibi kavramları nasıl ele aldığı anlatılmaktadır. Ayrıca ABD’nin önde gelen anayasa ve uluslararası hukukçularının görüşlerine yer verilerek yetki sorununun ABD hukukundaki yerine ışık tutulmaktadır.

Başkanlığın Kongrenin onayını almadan düzenlediği tek taraflı askeri operasyonların yarattığı yetki tartışması uzun yıllardır gündeme gelen sorulardan biridir. Yasama ve yargı organları diğer anayasal güçler olarak öne çıksa da Kongre ve Yargı, Başkanlığın askeri güç kullanma konusunda geliştirdiği içtihadın önüne geçememiş ya da geçmek istememiştir. Süleymani operasyonunun ortaya çıkardığı yetki tartışması kısa vadede son bulacak olsa da ileride yapılacak askeri operasyonlarla yetki sorunu tekrar gündeme gelmeye devam edecektir. Süleymani operasyonu kapsamında meydana gelen tartışmaların tekrar sahne alacak olması ABD’nin temel bazı anayasal sorunlarının çözüme kavuşmadığının habercisi olarak değerlendirilmelidir.

GİRİŞ

İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani, ABD tarafından yapılan bir operasyonla 2 Ocak 2020’de öldürüldü. Operasyona ilişkin detaylar ABD’nin iç gündeminde geniş yer tutmaya devam ederken ve meselenin siyasi sonuçlarının tartışılmaya başlandığı günlerde operasyonun ABD hukukuna uygun olmadığı iddia edildi. ABD yönetimi tarafından operasyona dair yapılan açıklamaların birbiriyle çelişmesi operasyona dair temel soruları da beraberinde getirdi. Temel soru ABD askeri güçlerinin İran’ın en üst düzey askeri yetkilisini öldürmek üzere askeri operasyon düzenleme yetkisinin olup olmadığına ilişkindi. Analizde (sıkça gündeme gelen) bu soru Trump yönetimi ve Kongre üyeleri tarafından yapılan açıklamalar ışığında tartışılmaktadır. Bu soruyu cevaplarırken ABD hukukunun askeri güç kullanma yetkisine ilişkin detaylara yer verilmektedir. Trump yönetiminin Süleymani operasyonunun hukuka uygunluğu Amerikan ulusal hukuku çerçevesinde irdelenmektedir.

TRUMP YÖNETİMİNİN AÇIKLAMALARI VE MEŞRU MÜDAFAA

ABD yürütme organı savaş açmak için kural olarak Kongreden yetki almak zorundadır. ABD yönetiminin askeri güç kullanmasına istisnai olarak Kongrenin onayına gerek kalmadan müsaade eden en temel hukuki dayanak meşru müdafaa’dır. Amerikan Anayasası’nın başkanın yetkilerini belirttiği ikinci maddesine göre başkan “başkomutan” sıfatıyla ülkeye yönelik tehditlere karşı askeri güç kullanabilir.¹

ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) tarafından 2 Ocak 2020’de İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani’nin öldürüldüğü duyuruldu. Pentagondan operasyona ilişkin şu açıklama geldi:

ABD ordusu, başkanın talimatıyla, yurt dışındaki ABD personelini korumak için, ABD’nin terör örgütü kabul ettiği İran Devrim Muhafızları Kudüs Gücünün lideri Kasım Süleymani’yi öldürerek kararlı bir savunma operasyonu gerçekleştirdi.²

Pentagon ilk açıklamasında “savunma amaçlı eylem” ifadesini kullanarak ABD yönetiminin söz konusu operasyonu “meşru müdafaa” gerekçesiyle yaptığını ifade etti. Savunma amaçlı yapılan bu açıklamanın son kısmında ise saldırının amaçlarına ilişkin şu ifadeler yer aldı:

[Süleymani’nin öldürülmesi için düzenlenen] hava saldırısının amacı İran’ı, ileride düzenleyeceği saldırı planlarından caydırmaktır.³

1. ABD Anayasası, 2. Madde. (Başkan, Birleşik Devletler Kara ve Deniz Kuvvetleri ve Birleşik Devletler için faal hizmete çağrıldıkları takdirde, eyaletlerin milis kuvvetlerinin başkomutanı olacaktır.)

2. “Statement by the Department of Defense”, U.S. Department of Defense, 2 Ocak 2020, www.defense.gov/Newsroom/Releases/Release/Article/2049534/statement-by-the-department-of-defense, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

3. “Statement by the Department of Defense”.

Pentagon bu açıklamasında “caydırıcılık” ifadesini kullandı ve İran’ın saldırılarının engellenmesi amacıyla bir operasyon düzenlendiğini vurguladı. Pentagonun bu açıklaması ile İran’ın nasıl bir saldırı planı içerisinde olduğu soruları gündeme geldi. Bu saldırı planlarının ne ölçüde ABD’nin güvenliği için yakın bir tehdit oluşturduğu konusu soruların en başında yer alıyordu. Zira birçok hukukçuya göre Amerikan hukuku, yürütme organının ancak ülkenin güvenliğine yönelik yakın bir tehdidin varlığı halinde meşru müdafaa niteliğinde askeri güç kullanabileceğini öngörmekteydi.

Pentagonun ilk açıklamasında “yakın tehdit” ifadesini açıkça kullanmaması dikkatlerden kaçmamıştır. Yale Üniversitesi Uluslararası Hukuk profesörü Oona Hathaway’e göre Pentagonun açıklamasında “yakın tehdit” ifadesini kullanmaması Trump yönetiminin saldırıdan önce saldırının hukukiliğine ilişkin hiçbir değerlendirme yapmadığını göstermektedir.⁴

3 Ocak 2020’de Başkan Trump, Florida’daki evinde yaptığı açıklamada Pentagonun açıklamasına benzer ifadeler kullandı. Trump bu konuşmasında Süleymani’nin birçok terör operasyonu düzenlediğini vurgulayarak İranlı komutanın hem ABD hem de müttefikleri için tehlikeli olduğunu iddia etti.⁵ “Savaş başlatmak için değil savaşı durdurmak için adım attık” ifadesini kullanarak operasyonun müdafaa amaçlı yapıldığı mesajını verdi.⁶ Fakat Süleymani’nin ve İran’ın gelecekte nasıl bir tehdit oluşturabileceğine dair somut bir açıklama yapmadı.

Başkan Trump’ın yaptığı ilk açıklama sonrasında ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo Twitter’den gönderdiği mesajda Süleymani’nin “yakın bir tehdit oluşturduğu” ifadesini kullandı.⁷ Kendisine Süleymani’nin nasıl bir tehdit oluşturduğu sorulunca Pompeo tehdidin detaylarını vermektен kaçındı.⁸ Pompeo, yönetimin Süleymani’nin yakın bir tehdit oluşturduğu kanısına istihbarat değerlendirmeleri sonucunda ulaştığını belirtti. İstihbarata ilişkin herhangi bir detay vermeyen Pompeo, Süleymani’nin öldürülmesiyle onun planladığı saldırının engellendiğini duyurdu.⁹ Ayrıca planlanan saldırıların sadece Irak’ta değil tüm bölgede tehdit oluşturduğunu da belirtti.¹⁰

Pompeo’nun Süleymani’nin nasıl bir yakın tehdit oluşturduğuna ilişkin detayların gizli olduğunu vurgulaması dikkatleri operasyona ilişkin istihbaratın içeriğine çekti. Operasyondan birkaç gün sonra medyaya sızan bazı haberlerde Başkan Trump’a nasıl bir istihbarat sunulduğu açığa çıktı.¹¹ Süleymani’nin planlamakta olduğu iddia edilen saldırılara ilişkin üç ana istihbarat bulunmaktadır: (i) Süleymani, Suriye, Lübnan ve Irak’a düzenli olarak gitmekte ve orada ABD için tehdit olarak görülen Şii milis güçleriyle görüşmektedir, (ii) Süleymani bir operasyon için İran’ın ruhani lideri Hamaney’den izin istemektedir, (iii) İran askeri gücü, Irak’ta daha etkin olmaya başlamaktadır.

New York Times muhabiri Rukmini Callimachi’ye göre söz konusu üç münferit istihbarat sonucunda Trump yönetimi, Süleymani’yi

4. Adam Taylor, “The Key Word in U.S. Justifications for the Killing of Iranian General: ‘Imminent’”, *Washington Post*, 5 Ocak 2020; (“An imminent threat is what you would need to justify taking an action in self-defense,” said Oona Hathaway, a professor of international law at Yale University and a former national security lawyer in the Defense Department’s Office of General Counsel... Hathaway noted that the word was not used in the initial Pentagon statement announcing the strike against Soleimani. “It makes me wonder whether the lawyers realized that they had a problem on their hands,” she said.)

5. “Remarks by President Trump On the Killing of Qasem Soleimani”, White House, 3 Ocak 2020.

6. “Remarks by President Trump On the Killing of Qasem Soleimani”.

7. Secretary Pompeo, Twitter, 3 Ocak 2020, <https://twitter.com/SecPompeo/status/1213062846021558273>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

8. “Mike Pompeo: Killing Qasem Soleimani Disrupted an ‘Imminent Attack’”, YouTube, 3 Ocak 2020, www.youtube.com/watch?v=0FETxb3-IUQ, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

9. “Mike Pompeo: Killing Qasem Soleimani Disrupted an ‘Imminent Attack’”.

10. “Mike Pompeo: Killing Qasem Soleimani Disrupted an ‘Imminent Attack’”.

11. Rukmini Callimachi, Twitter, 4 Ocak 2020, <https://twitter.com/rcallimachi/status/1213425231055982592>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

öldürmek için askeri operasyon düzenleme kararı almıştır. Beyaz Saray çalışanları sunulan istihbarat sonucunda yönetimin vereceği kararda “yakın bir tehdit” ve diğer nitelikte tehditler değerlendirmeleri arasında “ince bir çizgi”nin olduğunu vurgulamıştır.

7 Ocak 2020’de ABD Savunma Bakanı Mark Esper, Süleymani’nin yakın tehdit oluşturup oluşturmadığına ilişkin CNN’de bir açıklama yaptı. Tehdide ilişkin istihbaratın değerlendirilmesinde ince bir çizginin olmadığını belirten Esper, Süleymani’nin ABD’ye yönelik saldırı düzenlemek için diğer terör örgütü liderleri ile bir araya gelme niyetinde olduğunu belirtti.¹²

Trump yönetiminin Süleymani operasyonuna ilişkin istihbaratın Kongre üyeleriyle paylaşılacağını belirtmesi Süleymani’nin ABD için nasıl bir tehdit oluşturduğuna ilişkin soruları erteledi. Süleymani operasyonu sonrasındaki bir haftalık süreçte İran tarafından yapılması beklenen misilleme yakın bir tehdit tartışmasını öteleyen başka bir konu oldu. İran 7 Ocak 2020’de ABD askeri güçlerinin bulunduğu Irak’taki iki askeri üssü balistik füzelerle vurdu. İran tarafından yapılan bu misilleme sonucunda ise ABD tarafında herhangi bir asker kaybı olmadı.¹³ İran’ın misilleme saldırısı sonrasında Dışişleri Bakanı Cevad Zarif, kendileri tarafından başka bir saldırı olmayacağını ima eden bir tweet attı.¹⁴ İran tarafından yapılan saldırılara ilişkin 9 Ocak 2020’de Başkan Trump’ın yaptığı açıklama sonrasında Tahran ile Washington arasındaki gerilimin bir nebze yatışacağı sinyallerinin verilmesi dikkatleri tekrar Süleymani’nin oluşturduğu tehdidin niteliği konusuna çevirdi.

7-8 Ocak 2020 arasında kapalı kapılar ardında düzenlenen toplantıda Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Savunma Bakanı Mark Esper, Genelkurmay Başkanı Mark Milley ve CIA Başkanı Gina Haspel, Süleymani operasyonuna ilişkin istihbaratı Kongre üyeleri ile paylaştı. Yetmiş beş dakika süren toplantı sonrasında Kongre üyelerinin bazıları istihbaratın tatmin edici olmadığını söyledi.¹⁵ Trump yönetimi yetkilileri tarafından Süleymani’nin yakın bir tehdit oluşturduğu iddiasına ilişkin sunduğu delillere Cumhuriyetçi Parti üyelerinden de tepki geldi. Başkan Trump’ın savaş karşıtı İran politikalarını destekleyen senatörler arasında anılan Rand Paul ve Mike Lee toplantı sonrasında yaptıkları açıklamada kendilerine yapılan bilgilendirmenin yetersiz olduğunu vurguladılar.¹⁶ Senatör Lee, Trump yönetiminin İran’a karşı yaptığı operasyonun Kongre tarafından verilecek açık bir yetkiye dayandırılması gerektiğini belirtti. Ayrıca Kongrede İran’a ilişkin karar tasarılarında Demokratlara katılacağını açıkladı. Senatör Mike Lee gibi Süleymani operasyonunu eleştiren diğer bir Cumhuriyetçi Senatör Rand Paul ise eski Başkan Barack Obama da dahil olmak üzere başkanların “yakın tehdit” konseptinin esnetilmesinden dolayı şaşkınlık duyduğunu ifade etti.¹⁷

Demokrat Parti üyeleri kendilerine sunulan istihbaratın içeriğinden Süleymani’nin ABD için yakın bir tehdit oluşturmadığı kanaatine varmışlardı. Örneğin Senatör Bob Menendez sunulan istihbaratı değerlendirerek operasyonun hukuka aykırı bir şekilde yapıldığını ileri sürdü.¹⁸ Demokrat Parti üyeleri, Süleymani operasyonu için

12. “Amanpour Presses Defense Secretary: Are You Ready to Refuse Trump’s Order?”, YouTube, 7 Ocak 2020, www.youtube.com/watch?v=vZPBcQR3ogM, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

13. Alissa J. Rubin, Farnas Fassihi, Eric Schmitt ve Vivian Yee, “Iran Fires on U.S. Forces at 2 Bases in Iraq, Calling it ‘Fierce Revenge’”, *New York Times*, 7 Ocak 2020.

14. Javad Zarif, Twitter, 7 Ocak 2020, <https://twitter.com/JZarif/status/1214736614217469953>. (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

15. “Sen. Mike Lee on Iran Briefing: ‘That was Insulting’”, YouTube, 8 Ocak 2020, www.youtube.com/watch?v=DyDVVIO5OH0, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

16. “Sen. Mike Lee on Iran Briefing: ‘That was Insulting’”.

17. Julian E. Barnes, Catie Edmondson, Thomas Gibbons-Neff ve Rukmini Callimachi, “Pressed for Details on Suleimani Strike, Trump Administration Gives Few”, *New York Times*, 7 Ocak 2020.

18. Karoun Demirjian, Karen DeYoung ve Shane Harris, “Trump’s Team Offers Mixed Messages about ‘Imminent’ Attack from Iran as Justification for Killing Soleimani”, *Washington Post*, 7 Ocak 2020.

yönetimin Kongreden yetki alması gerektiğini savunuyorlardı. Demokratların operasyonun hukuki olmadığına ilişkin kanaatlerinin gerçekleşen bilgilendirme toplantısı sonrasında da genel olarak değişmediği görüldü.

Trump yönetiminin Kongre ile ilişkilerinden birçok Kongre üyesinin memnun olmadığı bilinmektedir. İran'a ilişkin politikalarda "şahince" düşüncelere sahip Senatör Ted Cruz operasyonun Anayasa'ya uygun olduğunu belirtmesine rağmen yönetimin Kongrenin ileride İran meselesinde oynayacağı rolü çok çabuk göz ardı ettiğine vurgu yaptı.¹⁹ Trump yönetiminin İran'a karşı agresif politikalarını destekleyen Kongre üyelerinin bile yönetimin Kongrenin rolünü ikinci plana atmasından rahatsız olduğu görülmektedir.

Kongreye sunulan istihbaratın Süleymani'nin ABD için yakın bir tehdit olduğu yönünde ikna edici olmamasına ek olarak Trump yönetimi yetkililerinin birbiriyle açıkça çelişen açıklamaları meseleyi daha karmaşık bir hale soktu. Başkan Trump 8 Ocak 2020'de Beyaz Sarayda yaptığı konuşmada Süleymani'nin ABD'ye yeni saldırılarda bulunma planlarının olduğunu ve onun öldürülmesiyle bu saldırıların engellendiğini belirtti.²⁰ 9 Ocak 2020'de ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Senatör Mike Lee'den gelen eleştirilere yanıt olarak Süleymani'ye ilişkin bütün istihbaratın "son derece hassas" olduğu için Kongre üyeleri ile paylaşılmadığını ileri sürdü.²¹

9 Ocak 2020'de Başkan Trump, Fox News kanalında verdiği röportajda tehdidin neye yönelik olduğuna dair somut bir hedef söyledi. Trump'a göre Süleymani, ABD'nin bölgede bulunan dört elçiliğine saldırmayı planlıyordu ve bu planlar "yakın bir tehdit" oluşturuyordu.²² Trump'ın bu derece önemli bir bilgiyi Fox News kanalında paylaşırken Kongre üyeleriyle yapılan kapalı toplantılarda paylaşmaması farklı tartışmalara yol açtı. ABD elçiliklerinin somut olarak tehdit altında olduğunun belirtilmesi bir nebze yakın tehdit algısını güçlendirmişti. Fakat Trump yönetimi yetkililerinden gelen diğer açıklamalar yakın tehdit tartışmasını yine gündeme taşıdı. 9 Ocak 2020 akşamı Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, Fox News kanalında Trump'ın açıklamasını doğrular nitelikte ABD elçiliklerinin hedef olduğunu ifade etti.²³ Fakat verdiği röportajda Pompeo'nun "Süleymani'nin tam olarak ne zaman ve nereye saldıracağını bilmiyorduk" ifadesini kullanması yakın tehdidin olmadığı tezini güçlendirdi.²⁴ Savunma Bakanı Esper iki gün sonra Süleymani'nin dört büyükelçiliğe karşı tehdit oluşturduğuna dair herhangi bir delil görmediğini belirtti.²⁵ Trump'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı Robert O'Brien, Savunma Bakanı Esper'in açıklamalarına paralel bir şekilde Trump'ın dediği gibi dört büyükelçiliğin tehdit altında olduğunu söylemekten kaçındı.²⁶ Amerikan medyasında yer alan haberlerde ABD'nin Bağdat Büyükelçiliğinin

19. "Sen. Ted Cruz On Sen. Mike Lee's Public Frustration with Intel Briefing on Soleimani Strike", YouTube, 8 Ocak 2020, www.youtube.com/watch?v=zACxAYVjSeA. (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

20. "Remarks by President Trump on Iran", Beyaz Saray, 8 Ocak 2020; (Soleimani directed the recent attacks on U.S. personnel in Iraq that badly wounded four service members and killed one American, and he orchestrated the violent assault on the U.S. embassy in Baghdad. In recent days, he was planning new attacks on American targets, but we stopped him.)

21. Allan Smith, "Pence Says Sharing Intel with Congress Could 'Compromise' Sources", NBC News, 9 Ocak 2020; ("Some of the most compelling evidence that Qassem Soleimani was preparing an imminent attack against American forces and American personnel also represents some of the most sensitive intelligence that we have — it could compromise those sources and methods.")

22. Katie Rogers "Trump Says 4 Embassies Had Been Targeted by Iranians", *New York Times*, 10 Ocak 2020.

23. Karen DeYoung, "Senior Administration Officials Struggle to Explain Intelligence Behind Killing of Soleimani", *Washington Post*, 12 Ocak 2020.

24. Marty Johnson, "Pompeo Says 'We don't Know When, We don't Know Where' Soleimani had Planned 'Imminent Attacks'", *Hill*, 10 Ocak 2020.

25. "Mark Esper Says He 'didn't See' Specific Evidence Showing Iran Planned to Strike 4 U.S. Embassies", YouTube, 12 Ocak 2020, www.youtube.com/watch?v=W5UXF-m4N6c, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

26. Allan Smith, "Esper Said He 'didn't See' Intelligence Backing up Trump Claim Iran was Preparing to Attack 4 Embassies", NBC News, 13 Ocak 2020.

Trump'ın tasvir ettiği gibi İran tarafından tehdit edilmediği ileri sürüldü.²⁷ Süleymani'nin ABD'nin büyükelçiliklerine nasıl bir tehdit oluşturduğuna ilişkin çelişkili mesajların verilmesiyle ortada yakın bir tehdidin bulunmadığı inancı güçlenmeye başladı.

13 Ocak 2020'de medyaya sızan haberlere göre Başkan Trump'ın yaklaşık yedi ay önce Süleymani'nin öldürülmesine yetki verdiği ileri sürüldü.²⁸ Trump yönetiminde görev yapan üst düzey yetkililere dayandırılan haberde Başkan Trump'ın geçtiğimiz Haziran'da İran saldırdığı takdirde Süleymani'nin öldürülebileceği talimatını verdiği aktarıldı.²⁹ Haberin detaylarına göre eski Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton ve Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, ABD'nin uluslararası alanda insansız hava aracının İran tarafından düşürülmesi sonrasında Başkan Trump'a Süleymani'nin öldürülmesine ilişkin tavsiyede bulunmuşlardı.³⁰ Fakat Trump bu tavsiyeyi reddederken Süleymani'nin öldürülmesinin ancak bir ABD'linin öldürülmesiyle gündeme geleceğini ifade etmişti.³¹ Yedi ay önce verilen kararın neden birkaç hafta önce uygulandığı sorusu sorularak Süleymani'nin yakın bir tehdit oluşturmadığı algısı iyice kuvvetlenmeye başladı.

13 Ocak 2020 Pazartesi Başkan Trump Twitter'dan gönderdiği mesajda Süleymani'nin yakın tehdit oluşturup oluşturmadığı tartışmalarını bitirdi. Trump, Süleymani'nin yakın tehdit oluşturup oluşturmadığı sorusunun önemli olmadığını, asıl önemli olanın Süleymani'nin

“korkunç geçmişi” olduğunu ifade etti.³² Tartışmalara ABD Adalet Bakanı William Barr da dahil oldu. Bakan Barr, Süleymani'nin meşru bir hedef olduğunu belirtirken İranlı komutanın öldürülmesi yönünde düzenlenen askeri operasyonunun “meşru müdafaa” olduğunu vurguladı.³³ Dışişleri Bakanı Pompeo, Trump'ın tweetinden sonra Stanford Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada Süleymani operasyonunun, ABD'nin “gerçek caydırıcılık stratejisi” kapsamında düzenlendiğini belirtirken, “yakın tehdit” ifadesini hiç kullanmadı.³⁴

ABD Anayasası yürütme organına meşru müdafaa halinde Kongrenin onayını almadan askeri güç kullanma yetkisi vermektedir.

MEŞRU MÜDAFAA YETKİSİNİN HUKUKİ DEĞERLENDİRMESİ

Trump yönetimi, Süleymani'nin öldürülmesiyle sonuçlanan operasyonun zamanlamasına dair yaptığı açıklamalarda ciddi sorunlar yaşamıştır. Süleymani'nin geçmişte organize ettiği saldırıların ABD için tehdit oluşturduğu konusunda fikir birliği mevcutken Süleymani'nin ABD'ye yönelik yakın bir tehdit oluşturduğu konusunda ise ciddi görüş ayrılıkları söz konusudur. Yakın tehdit oluşturmadığını savunan Kongre üyeleri ve birçok hukukçu, başkanın meşru müdafaa hakkını kullanamayacağını belirtmekte ve Süleymani'nin

27. Philip Rucker, John Hudson, Shane Harris ve Josh Dawsey, “Four Embassies: The Anatomy of Trump's Unfounded Claim About Iran”, *Washington Post*, 13 Ocak 2020.

28. Carol E. Lee ve Courtney Kube, “Trump Authorized Soleimani's Killing 7 Months Ago, with Conditions”, *NBC News*, 14 Ocak 2020.

29. Lee ve Kube, Trump Authorized Soleimani's Killing 7 Months Ago, with Conditions”.

30. Lee ve Kube, Trump Authorized Soleimani's Killing 7 Months Ago, with Conditions”.

31. Lee ve Kube, Trump Authorized Soleimani's Killing 7 Months Ago, with Conditions”.

32. Donald J. Trump, Twitter, 13 Ocak 2020, <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1216754098382524422>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

33. “U.S. Top Attorney: Killing Soleimani 'Legitimate' Trump Had Authority”, *Reuters*, 13 Ocak 2020.

34. “Pompeo Says Killing of Suleimani is Part of 'Bigger Strategy' to Deter US Foes”, *Guardian*, 13 Ocak 2020.

ni'nin öldürülmesi için kullanılan askeri gücün Anayasa'ya uygun olmadığını vurgulamaktadır.

Öte yandan birçok hukukçu da ABD yönetiminin tek taraflı olarak düzenlediği Süleymani operasyonunun Anayasa'ya uygun olduğunu savunmaktadır. Harvard Hukuk Fakültesi profesörü Jack Goldsmith'e göre Süleymani'nin nasıl bir tehdit oluşturduğu sorunu bir yorum sorusu ve bu soruyu cevaplayacak tek yetkili otorite başkanlıktır.³⁵ Beyaz Saraya verilen meşru müdafaa hakkını kullanma yetkisinin nasıl değerlendirileceğine ilişkin kararları yine Beyaz Saray verecektir. Goldsmith, Obama ve Trump döneminde Beyaz Sarayın Hukuki Danışmanlık Ofisi tarafından yayımlanan bilgi notlarına işaret ederek ABD başkanlarının tek taraflı askeri güç kullanma yetkisini geniş yorumladığını vurgulamaktadır. 2011'de Libya'da, 2014'te Irak'ta ve 2018'de Suriye'deki askeri operasyonlardan sonra yayımlanan bilgi notlarında Beyaz Sarayın askeri güç kullanma yetkisinin nasıl kullanıldığı açıklanmaktadır.³⁶ Birçok hukukçu için Beyaz Sarayın Hukuki Danışmanlık Ofisi tarafından yayımlanan bu bilgi notları Başkanlık için içtihat oluşturmaktadır. Bu içtihatları bakarak birçok hukukçu Trump yönetiminin Süleymani operasyonunu meşru görmektedir.

Birçok uzman için Süleymani'nin yakın bir tehdit oluşturması önem arz etmemektedir. Zira Süleymani yakın bir tehdit oluşturmasa da operasyon meşru müdafaa sayılacaktır. Eski Başkan George W. Bush döneminde Beyaz Sarayın en

üst düzey hukukçusu John B. Bellinger III'e göre başkan Kongrenin onayını almadan tehdidin niteliği yakın olmasa dahi meşru müdafaa hakkını kullanarak bu operasyonu düzenleyebilir.³⁷ Obama dönemi Dışişleri Bakanlığı danışmanı Brian Egan'a göre Beyaz Saray söz konusu tehdidin niteliğine ilişkin ABD Kongresine bir delil sunmak zorunda değildir.³⁸ Teksas Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörü Robert Chesney'ye göre başkanın askeri güce başvurması için tehdidin uluslararası hukuktaki gibi "karşılık vermek üzere yapılan meşru müdafaa" ve "önleyici nitelikte meşru müdafaa" gibi bir ayırım yapılarak irdelenmesine gerek yoktur.³⁹ Zira başkan her iki durumda da meşru müdafaa amacıyla hareket ettiği için Kongrenin onayı alınmadan düzenlenen askeri operasyon Anayasa'ya uygun sayılacaktır.

YASAMA VE YARGININ ROLÜ

Yürütme organının tek taraflı olarak düzenlediği operasyon karşısında yasama ve yargı erklerinin yürütme organını nasıl sınırlayabileceğine ilişkin birtakım tartışmalar da gündeme gelmiştir. 1973'te

37. Peter Baker ve Thomas Gibbons-Neff, "Esper Says He Saw No Evidence Iran Targeted 4 Embassies, as Story Shifts Again", *New York Times*, 12 Ocak 2020; (John B. Bellinger III, who was the top lawyer for the National Security Council and later the State Department under Mr. Bush, said the president would have legal authority to strike under the Constitution whether or not there was fear of an imminent attack.)

38. Philip Bump, "Trump's Collapsing Rationalization for the Soleimani Strike As 'Imminent'", *Washington Post*, 13 Ocak 2020; (The absence of specific evidence of where an attack will take place or of the precise nature of an attack does not preclude a conclusion that an armed attack is imminent for purposes of the exercise of the right of self-defense.)

39. Robert Chesney, "Targeting Shahlai in Addition to Soleimani: Unpacking the Legal Questions", *Lawfare*, 10 Ocak 2020, www.lawfareblog.com/targeting-shahlai-addition-soleimani-unpacking-legal-questions, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020); (Let's call that "responsive self-defense," in contrast to "anticipatory self-defense." This responsive self-defense is what we see, notably, in the Trump administration's Article 51 filing at the U.N. The filing does not frame the Soleimani strike in anticipatory terms but, rather, responsive ones: "These actions were in response to an escalating series of armed attacks in recent months" [Although I'm focusing here on the domestic law (Article II) concept of self-defense, to my mind there's no particular reason to think its parameters are different from the same concept as it is used in elaborating the scope of Article 51 of the U.N. Charter, which is the textual focal point for *jus ad bellum* and charter analysis of this issue.]

35. Jack Goldsmith, "The Soleimani Strike: One Person Decides", *Lawfare*, www.lawfareblog.com/soleimani-strike-one-person-decides, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

36. "Authority to Use Military Force in Libya", *Opinions of the Office of Legal Counsel in Volume 35*, 1 Nisan 2011, <https://fas.org/irp/agency/doj/olc/libya.pdf>, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020); "Authority to Order Targeted Airstrikes Against the Islamic State of Iraq and the Levant", *Opinions of the Office of Legal Counsel in Volume 42*, 30 Aralık 2014, www.documentcloud.org/documents/5030212-2014-12-30-Airstrikes-Isil.html, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020); "April 2018 Airstrikes Against Syrian Chemical-Weapons Facilities", *Opinions of the Office of Legal Counsel in Volume 42*, 31 Mayıs 2018, www.justice.gov/olc/opinion/file/1067551/download, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

kabul edilen Savaş Yetkileri Kanunu uyarınca Beyaz Saray, Kongreye askeri operasyon başladıktan kırk sekiz saat sonra bir bildirim sunmak zorundadır. Trump yönetimi, Süleymani operasyonuna ilişkin Kongreye söz konusu bildirimde bulunmuştur.⁴⁰ Bu bildirimde değerlendiren Temsilciler Meclisi sözcüsü Nancy Pelosi 5 Ocak 2020'de kaleme aldığı mektupta Süleymani operasyonunu orantısız gördüğünü belirtmiştir.⁴¹ Süleymani operasyonunun hukuka aykırı olduğunu savunan Demokrat Parti üyeleri Savaş Yetkileri Kanunu uyarınca Kongre kararı alarak başkanın İran ile savaşa girmesinin önünü kesmek istemiştir.

Süleymani operasyonu sonrasında Demokratlar tedirgin oldu ve 8 Ocak 2020'de Temsilciler Meclisi üyesi Elissa Slotkin tarafından sunulan tasarı genel kurulda oylandı.⁴² Temsilciler Meclisinde Başkan Trump'ın İran'a yönelik askeri bir adım atmasına kısıtlama getirmeyi öngören karar tasarısı 194'e karşı 224 oyla kabul edildi.⁴³ Tasarı bağlayıcı nitelikte değil ve yürürlüğe girmesi için başkanın onayını gerektirmiyor.⁴⁴

Temsilciler Meclisinde kabul edilen karar tasarısı sonrasında gözler Senatodaki sürece çevrilmiştir. Virginia Eyaleti senatörü Demokrat Tim Kaine tarafından sunulan tasarıda yürütme organının İran'a karşı yapacağı askeri hamlelere sınırlama getirilmesi amaçlanmıştır.⁴⁵ Tasarının Senatodan geçmesi için Demokratların dört Cum-

huriyetçiyi bu konuda ikna ederek kendi safına çekmesi gerekmektedir. Fakat Kongre üyeleri geçtiğimiz yıl Suudi Arabistan'a yönelik askeri desteğin kesilmesini öngören tasarımı unutmamaktadır. Bu tasarı Kongrenin her iki kanadında kabul edilmesine rağmen Başkan Trump tarafından veto edilmiştir. Trump'ın vetosunu etkisiz hale getirebilecek çoğunluğa (Senatonun üçte ikisine) ulaşamadığı için Kongre, ABD'nin Suudi Arabistan ile yaptığı askeri ilişkileri ciddi şekilde kısıtlayamamıştır. Bu nedenle Senatoda İran'a ilişkin bağlayıcı nitelikte bir tasarı kabul edilse bile bunun Trump tarafından veto edileceği düşünülmektedir.

ABD yargısının Beyaz Sarayın tek taraflı askeri güç kullanma yetkisine ilişkin uzun yıllardır sessiz kaldığı görülmektedir. Teksas Üniversitesi Hukuk Fakültesi profesörü Steve Vladeck'in altını çizdiği gibi federal mahkemeler, Kongre ve yönetim arasında savaş yetkilerinin kullanılması konusunda herhangi bir karar vermekten kaçınılmaktadır.⁴⁶ Anayasada ise yargının bu konuda pasif kalmasını gerektiren bir hüküm bulunmamaktadır. Beyaz Saray, Kongrenin onayını almadan tek başına askeri güç kullanmasına ilişkin kendi kabul ettiği yorum ve içtihatları genişletmeye devam etmektedir. Federal yargı kurumları ise Beyaz Sarayın artan yetkisine dair açıklama ve değerlendirmelerine göz yummaktadır.⁴⁷ ABD'nin kuruluşundan bu yana yargı erkinin askeri güç kullanılmasına ilişkin anlaşmazlıklara müdahil olduğu görülse de son elli yıldır bu konuda karar mercii olarak hareket etmekten kaçındığı görülmektedir.⁴⁸

40. Maggie Haberman ve Katie Edmondson, "White House Notifies Congress of Suleimani Strike Under War Powers Act", *New York Times*, 4 Ocak 2020.

41. Nancy Pelosi, "Dear Colleague On Introduction of War Powers Resolution", Speaker of the House, www.speaker.gov/newsroom/1520-0, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

42. Amanda Macias ve Jacop Pramuk, "House Passes Resolution to Limit Trump's War Powers Against Iran", *CNBC*, 9 Ocak 2020.

43. Macias ve Pramuk, "House Passes Resolution to Limit Trump's War Powers Against Iran".

44. Scott R. Anderson ve Margaret Taylor, "The Long Road Ahead for the Congressional Resolutions on Iran", *Lawfare*, 9 Ocak 2020, www.lawfareblog.com/long-road-ahead-congressional-resolutions-iran, (Erişim tarihi: 15 Ocak 2020).

45. Marianne Levine, "How Tim Kaine Convinced Republicans to Vote to Rein in Trump's War Powers", *Politico*, 15 Ocak 2019.

46. Steve Vladeck, "The Courts Don't Even Try to Settle Fights About War Powers Anymore", *Washington Post*, 15 Ocak 2020.

47. Vladeck, "The Courts Don't Even Try to Settle Fights About War Powers Anymore".

48. Federal mahkemeler savaş yetkilerine ilişkin davalarda "justiciable" doktrinine bağlı olarak kendilerinin yetkiyi haiz olmadığına karar veriyor. Vladeck, "The Courts Don't Even Try to Settle Fights About War Powers Anymore"; (The courts repeatedly relied upon "justiciability" doctrines to hold that different cases did not properly raise the underlying separation-of-powers questions, involved the wrong plaintiffs, sought the wrong kind of relief or were premature or moot.)

SONUÇ

ABD Anayasası yürütme organına meşru müdafaa halinde Kongrenin onayını almadan askeri güç kullanma yetkisi vermektedir. Trump yönetimi, İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin öldürülmesine yönelik düzenlediği saldırıyı meşru müdafaa olarak tanımlamıştır. Yönetimin Süleymani'nin ABD'ye nasıl bir tehdit oluşturduğuna ilişkin sorulara birçok soruya yeterli cevap vermemesi nedeniyle Trump yönetiminin yetkisi olmadan operasyonu düzenlediği ileri sürülmüştür. Trump yönetimi askeri güç kullanma yetkisinin varlığını ispatlamak için Süleymani'nin "yakın bir tehdit" arz ettiğini gerekçe olarak sunmaya çalışmıştır. ABD kamuoyunu ve Kongre üyelerini ikna etmeyi başaramayan Trump yönetimi son olarak Süleymani'nin yakın bir tehdit oluşturduğu argümanından vazgeçmiştir. Trump yönetiminin istihbarata ilişkin hassas konularda çelişkili mesaj vermesi, kendi partisi de dahil farklı birçok kesim tarafından tepkiyle karşılanmıştır.

Bununla birlikte Trump yönetiminin Süleymani'nin yakın bir tehdit oluşturduğunu ispatlayamaması birçok anayasa hukukçusu ve uluslararası hukukçu için hukuki açıdan prob-

lem olarak görülmemektedir. ABD anayasal sisteminde başkana dış politika ve güvenlik konularında verilen yetkiler başkan tarafından geniş yorumlanmaktadır. Beyaz Sarayın Kongrenin onayını almadan meşru müdafaa hakkına dayanarak Süleymani operasyonunu düzenlemesi Başkanlığın geçmiş içtihatlarına uygun bulunmaktadır. Başkanın askeri güç kullanma yetkisini genişleterek yorumlaması karşısında Kongrenin ve federal mahkemenin oynadığı rollerin sınırlı olduğu gözlemlenmektedir. Demokratların hakiyetini elinde bulundurduğu Temsilciler Meclisi, Süleymani operasyonu sonrasında Savaş Yetkileri Kanunu uyarınca bağlayıcı nitelikte olmayan bir karar almıştır. Fakat bu kararın Trump yönetimi üzerinde herhangi bir etkisinin olmayacağı öngörülmektedir. Yargı erkinin uzun yıllardır askeri güç kullanmaya ilişkin konularda yasama ve yürütme arasındaki gerilimi çözmek adına kendini karar mercii olarak görmemesi de yürütme organını dengeleyecek bir kurumun kalmadığı yorumlarına yol açmaktadır. Süleymani operasyonu ile gündeme gelen tartışmalar yakın zamanda sonuçlanabilir. Ancak yönetimin Kongrenin onayını almadan meşru müdafaa hakkına dayanarak ileride düzenleyeceği operasyonlar benzer tartışmaları beraberinde getirecektir.

SÜLEYMANİ OPERASYONU

MEŞRU MÜDAFAA MI STRATEJİK TERCİH Mİ?

HASAN YÜCEL

SETA | ANALİZ

2 Ocak 2020'de ABD tarafından yapılan bir operasyon sonucunda İran Devrim Muhafızları Ordusu Kudüs Gücü Komutanı Kasım Süleymani'nin öldürülmesi farklı alanlarda geniş tartışmalara sebep oldu. Operasyonun iç ve dış politikadaki yansımalarının tartışıldığı esnada ABD hukukuna aykırı olduğu ileri sürüldü. Gündeme gelen hukuki sorular arasında ABD askeri güçlerinin İran'ın en üst düzey askeri yetkilisini öldürmek üzere askeri operasyon düzenleme yetkisinin olup olmadığı yer aldı. Trump yönetimi, Süleymani'nin öldürülmesine yönelik düzenlediği hava saldırısını meşru müdafaa olarak gördüğünü belirtti. Trump yönetimi meşru müdafaaaya ilişkin yetkinin varlığını ispatlamak için Süleymani'yi "yakın bir tehdit" olarak değerlendirdiğini gerekçe olarak sunmaya çalıştı. Zira birçok hukukçuya ve Kongre üyesine göre Süleymani operasyonunun meşru müdafaa olarak sayılması için İranlı komutanın ABD'ye yakın bir tehdit arz etmesi gerekiyordu. Süleymani'nin nasıl bir tehdit oluşturduğuna ilişkin üst düzey istihbarat toplantılarında sunulan deliller birçok Kongre üyesini ikna edemedi. Trump'ın kendi partisinin üyelerinden gelen muhalefet, yönetim ve Kongre arasındaki gerilime bir yenisini ekledi. Daha sonra yapılan açıklamalarda Süleymani'nin yakın tehdit oluşturduğu argümanı yerine İranlı komutanın bir strateji kapsamında öldürüldüğü ifade edildi. Yetki sorununu cevaplamak adına birbiri adına çelişkili açıklamalar yapan Trump yönetimi meseleyi daha karmaşık hale getirmekten öteye gidemedi.

Bu analizde Trump yönetiminin Süleymani operasyonunu gerçekleştirme yetkisine ilişkin yaptığı açıklamalar incelenmektedir. Bu incelemeler sonucunda Trump yönetiminin meşru müdafaa ve yakın tehdit gibi kavramları nasıl ele aldığı anlatılmaktadır. Ayrıca ABD'nin önde gelen anayasa hukukçusu ve uluslararası hukukçularının görüşlerine yer verilerek yetki sorununun ABD hukukundaki yerine ışık tutulmaktadır.

www.setav.org